

BROTTS-MÅLS AKT

N:o 30

År: 1945

Angivare, målsägare: Fjärdingsman John Brander, Töcksfors

Angiven eller misstänk för Gränskränkning av tysk militär vid Dalen, Töcksmarks sn, den 8 mars 1945

Protokoll fört vid polisutredning nedannämnda ärende i Töcksmars polisdistrikt

Denna dag anmälde polismannen i Töcksmarks polisdistrikt, att han fått meddelande från skogvaktaren E Gustafsson i Dalen, Töcksmark, att en gränskränkning ägt rum samma dag, bestående i att tvenne tyskar i militäruniform inkommit på svenskt område och attackerat två svenska skogsarbetare samt skjutit skarpt efter den ene av dessa, som tagit till flykten någon personskada hade emellertid ej inträffat.

Med anledning härav underrättades omedelbart befälhavare för 107:e självständiga jägarplutonen med hemställan att gränspatrull måtte beordras till den trakt, där gränskränkningen ägt rum, för bevakning och bevarande av eventuella spår, såsom patronhylsor, kulor etc.

Tjänsteresa företogs därefter till Töcksmark, och verkställdes polisutredning om det inträffade enligt följande.

En skiss i skala 1:400 upprättades över trakten ifråga för att fogas till detta protokoll. Å skissen utmärktes en så kallad basväg, utefter tilldragelsen ägt rum. Basvägen går fram över myrar och tjärnar, som å skissen utmärktes såsom sjöar. Ett rött kors utmärker den plats, där tyskarna stötte ihop med de svenska skogsarbetarna, som besköts. Platsen ifråga utgöres av en myr.

Vid undersökning på platsen har påträffats 1 styck patronhylsa till automatvapen, kal. 9m/m och i ett träd cirka 50 meter från platsen 1 styck kopparmantlad kula av samma dimension. Ytterligare spår har ej påträffats.

De påskjutna personerna, nämligen:

Skogsarbetare Olov Hubert Sjökvist, född 18 september i Timrå socken, Västernorrlands län, boende Västra Högvälta, Arvika och skogsarbetare Harry Heed, född 30 november i Holmedals socken, Värmlands län, samt där hemmahörande under adress Uppsalstjärn, hava vid förhör i saken samstämmt uppgivit följande:

De äro sedan någon tid sysselsatta med timmerhuggning på den trakt, där episoden med tyskarna inträffade. Omkring klockan 08.30 denna dag, kort efter det de anlät till det skogsskifte, där de utförde sitt arbete, hade de stått och pratat på omkring 15 meters avstånd från varandra. Sjökvists yttre beklädnad utgjordes endast av byxor och skjorta, varemot Heed dessutom var iförd rock och hatt samt hade en ryggsäck på ryggen. De befunno sig ungefär vid den plats som å skissen är utmärkt med rött kors, Sjökvist cirka 15 meter norr om Heed, så att de voro placerade i basvägens ungefärliga sträckning utan att stå just på vägen.

Härunder hade tvenne uniformerade män smygande närmat sig. Sjökvist och Heed upptäckte militärpersonerna först när dessa voro på omkring 10 meters håll från dem. Då de varseblev dem, ropade militären "Halt" utan att ha något vapen riktat mot dem.

Både Sjökvist och Heed stodo stilla under det att militären upprepat sitt "Halt", varjämte en av dem yttrar något mera, som vare sig Sjökvist eller Heed förstod. De uppfattade dock, att språket var tyska. Heed hade nu sagt: "vi hugger timmer i Sverige". Militären svarade intet härpå utan togo fram sina vapen. Den ene var försedd med gevär och den andre med pistol, sannolikt kulsprutepistol. Mannen med gevär riktade därefter vapnet mot Sjökvist och Heed. Härvid hade Heed blivit så rädd, att han vänt sig om och börjat springa från platsen i riktning mot sydväst. Härvid lossades en salva skott efter Heed. Sjökvist, stod kvar, såg att det första var gevärsskytten, som lossade en salva, troligen sitt fulla magasin, varpå omedelbart därefter mannen med kulsprutepistolen lossade en salva med sitt vapen. Heed föll nu omkull och Sjökvist var övertygad om, att han träffats av en kula. (det visade sig emellertid sedermera att Heed icke träffats av något skott. Han hade endast snavat och fallit, och vid detta tillfälle hade han just nått fram till en slänt, utför vilken han sedan ålade sig och var skyddad mot kulorna.) När Heed föll, började de tyska soldaterna att gå mot den plats, där Heed fallit. Sjökvist, som dittills stått stilla och mot vilken något skott ej lossats, hade nu ansett lämpligt att försvinna och begav sig springande mot söder. Skottlossningen började då på nytt, men Sjökvist kan icke bestämt säga, om tyskarna sköto efter honom eller de ånyo sköto efter Heed. I varje fall blev Sjökvist icke träffad av något skott.

Huru många skott, som tyskarna avlossade, kunde ingen av dem uppgiva, men de uppskattade antalet till 10 eller 12.

Ingen tvekan rådde om att de båda militärerna voro tyska soldater. De voro iförda den grågröna tyska uniformen, hade kappor och vintermössa av skidmössemodell. På de få ord som yttrades igenkändes tydligt det tyska språket. Utav de två var den ene av allt att döma officer, troligen löjtnant. På uniformens röda kragsspegel hade han två stjärnor. Den andre saknade gradbeteckning. Officeren var enligt Heeds och Sjökvists uppskattning omkring 40 år gammal och var över medellängd. Den menige var betydligt kortare och nådde officeren endast till axeln. Denne var dessutom åtskilligt yngre. Någon närmare beskrivning på de båda tyskarna kunde Heed och Sjökvist icke lämna. Heed och Sjökvist sammanträffade därefter och underrättade andra skogsarbetare på trakten om det inträffade och rapporterade det sedan till skogvaktare Gustafsson

Hemmansägaren Birger Andersson, Stenbyn, Töcksfors född 1900

Han kör för närvarande timmer utefter den basväg, där episoden med tyskarna inträffade. När han på morgonen denna dag höll på att lossa sitt första lass för dagen vid södra ändan av sjön Hurr, dit basvägen leder, hörde han skottlossning västerut. Han undrade vad det kunde vara, ty skotten föllo i salvor såsom från ett automatvapen. När han var på återväg med sina tomma kärlkar påträffade han utefter basvägen 4-5 timmerhuggare, som berättade för honom att ett par svenska timmerhuggare blivit påskjutna av tyskar. De varnade honom därför för att fortsätta. Andersson fortsatte det oaktat sin resa dels emedan hans huggare, Gerhard Albinsson, alltjämt befann sig i skogen just vid denna trakt, där episoden skulle hava inträffat, dels ock därför att han icke ville avbryta sitt arbete. Vid myren, där skjutningen ägt rum, träffade han Albinsson, som höll på med sitt arbete som ingenting hänt. Albinsson berättade emellertid om tyskarna och skottlossningen och nämnde, att en utav tyskarna strax efter skjutningen varit framme hos honom och frågat om han sett till någon flykting. Då Albinsson svarat nekande härpå, hade tysken avlägsnat sig. "De kommer nog tillbaka", hade Albinsson tillagt "så du kan gärna stanna här ett tag". Efter 10 minuters väntan hade också två tyska militärer kommit basvägen från norr och fram mot dem. Den ene bar gevär på axeln och den andre pistol i hölster. Den ene av tyskarna yttrade därvid ordet "Pass" tre gånger. Albinsson

svarade då: "Schweden". Tyskarna upprepade därvid ordet "Schweden" med viss förvåning, varför Andersson fick den uppfattningen, att tyskarna förut icke vetat, att de befunno sig på svenskt område. De frågade nu på brutennorska efter gränsen, varvid Albinsson pekade i den riktning, varåt gränsen var belägen. Tyskarna vände därvid om och avlägsnade sig basvägen norrut.

Andersson uppgiver på fråga, att han anser sig kunna fastställa följande tider för de olika händelserna: Då han hörde skottlossningen, var klockan sannolikt något över 08.30, och då han i skogen på nytt sammanträffade med Albinsson var klockan omkring 10.00. Då tyskarna kommo fram till honom och Albinsson torde klockan därför varit cirka 10.10.

Skogsarbetare Gerhard Albinsson, Uppran, Västra Fågelvik, född 1916

Han är sysselsatt med timmerhuggning på den skogstrakt, där ifrågavarande händelse inträffade. På morgonen denna dag arbetade han i närheten av och sydväst den myr, som finnes angiven på skissen. Omkring klockan 08.30 hörde han, att ett par personer kommo gående förbi ett stycke norr om honom. Personerna kommo från väster och gingo mot öster. De samtalade med varandra. Albinsson hade icke sett dem och icke fäst sig närmare vid saken, enär han trodde att det var inspektören som kom för att sätta ut nya huggare. Omkring 5 minuter därefter avlossades i närheten en salva skott – troligen ett magasin och Albinsson hörde någon springa från platsen. Därefter hörde han någon ropa på tyska. Men han förstod inte vad det var. Det hade vinit av kulor runt Albinsson men sannolikt var det fråga om rikoschetter. Efter skjutningen blev allt tyst och Albinsson fortsatte så småningom sitt arbete. Efter cirka en kvarts timma hade en tysk soldat kommit fram till Albinsson, troligen vägled av ljudet från Albinssons yxa. Den tyske soldaten, som av allt att döma var en menig, bar kappa och vintermössa av skidmössemodell. På ryggen hade han ett gevär. Han frågade på mycket bruten norska, om Albinsson sett en man springa förbi. Då Albinsson skakade på huvudet och sade nej, hade tysken ej frågat mera utan avlägsnat sig. Under det Albinsson sedan höll på med sitt arbete såg han vid ett par tillfällen en tysk soldat som gick omkring på området och liksom sökte något. Om detta var densamme som varit framme hos Albinsson eller någon annan kunde Albinsson icke avgöra, enär han ej närmare granskat soldaten.

Så småningom hade Birger Andersson kommit körande och Albinsson berättade då för denne vad som tilldragit sig. Han bad även Andersson stanna en stund för den händelse tyskarna skulle komma tillbaka. Så hände också omkring 10 minuter efter det Andersson anlät. Tyskarna hade kommit basvägen från norr. Den ene hade geväret på axeln och den andre en pistol i hölster. När de kommit fram till Andersson och Albinsson sade den ene "Pass" några gånger. Härtill hade Albinsson slutligen svarat "Schweden". Tyskarna upprepade därvid ordet "Schweden" några gånger med en viss förvåning. Av deras sätt att reagera fick Albinsson den uppfattningen, att de trott sig vara på norskt område och först på Albinssons yttrande kommit att tänka på att de kunde vara på svenskt område. De frågade nu efter gränsen och pekade därvid i östlig riktning. Albinsson pekade då i västlig riktning och upprepade ordet "gräns". Tyskarna avlägsnade sig då basvägen norrut. Albinsson beskrev tyskarna på ungefär samma sätt som Heed och Sjökvist, varför tvivel ej kunde råda om att det rörde sig om samma soldater.

Annan person som varit i kontakt med tyskarna eller gjort några iakttagelser i samband med den inträffade episoden har icke kunnat påträffats.

Gränsuppsyningsmannen N.E. Sjöstedt, Dalen

inom vars tjänstgöringsområde platsen ifråga är belägen och som väl känner terrängförhållandena på platsen och företagit undersökning där med anledning av händelsen, upplyser på frågor.

Gränslinjen vid trakten är ganska svår att observera. Därest man går och strövar utan direkt vara inställd på att finna en gränslinje, kan man mycket lätt passera gränsen utan att märka det. Så har hänt honom själv. Gränslinjen har icke varit upphuggen på många år. Vid den plats, där tyskarna kan antagas ha överskridit gränsen, är området visserligen ganska kalt och man kan där se de båda riksrösen 34 och 35. Det pågår för närvarande timmerdrivning på den norska sidan omedelbart in på riksgränsen. Tysk kontroll av norska timmerhuggare är ganska vanlig.

Sjöstedt håller för troligt, att de tyska militärerna tillhörde ett bevakningskompani som är förlagt i Örje.

Skogvaktaren Erik Gustafsson, Dalen

som är mycket förtrogen med skogstrakterna på det område, som i saken är aktuellt, lämnade ungefärligen samma uppgifter som Sjöstedt. Det är sålunda icke ovanligt att tyskarna kontrollerar norrmän, som sedan någon tid tillbaka äro sysselsatta med timmerhuggning utefter riksgränsen på den trakt där nu ifrågavarande episod inträffat. Även Gustafsson framhåller att man på den plats där tyskarna sannolikt överskridit gränsen kan se riksrösen 34 och 35, men att terrängen är sådan att man mycket lätt kan överskrida gränsen utan att märka det, därest men ej har uppmärksamheten riktad på att finna en gräns. Genom att gränslinjen icke rensats på över tjugo år, har en gående svårt att observera en gräns i form av "gata" i skogen.

Vid förhören har landsfiskalsassistenten O. Eriksson närvarit såsom vittne.

Som ovan

(Åke Hiertner)

Landsfiskal i Järnskogs distrikt.

Källa: Värmlandsarkiv

<http://www.regionvarmland.se/kultur-arkiv/varmlandsarkiv/>